

N:o 40.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; gifven Stockholms slott den 28 januari 1898.

Under åberopande af hvad bilagda utdrag af protokollet öfver civil-ärenden för denna dag innehåller, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

E. von Krusenstjerna.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 11 sådan densamma lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888 och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfvas för mera än en tjugonedel af kommunens hela fyrktal. Ej heller må någon rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom kommunen.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de fleste röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjemte i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträdtt fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, stäldt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar, m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemna.

*Formulär litt. A.***Fyrktalslängd för**

P e r s o n e r .	F a s t i g h e t e r .
Prosten N. N. .... Landbonden Sven Persson ..... Anders Svensson ..... Skomakaren N. N. & Vantinge ..... Landtbrukaren N. N. .... N. N. aktiebolag ..... Majoren N. N. .... o. s. v.	Skrintorp N:o 2, stom $\frac{1}{2}$ mantal. Kyrktomta N:o 1, skatte. 1 mantal Lugnås N:o 1, pastorsboställe, 1 mantal ..... Berga, 1 mantal, Branby utjord .... Mora kungsladugård, 1 mantal ..... Utby N:o 1, 3 mantal, Utby ångsåg ..... Glittringe säteri, 11 mantal, Ys qvarn .... <div style="text-align: right; border-top: 1px solid black; width: 50px; margin-left: auto;">Summa</div>

Nordbo den 2 december 1898.

På kommunalnämndens vägnar:

N. N.
Ordförande.

Nordbo socken år 1898.

Bevilling enligt förordningen ang. bevilling af fast egendom samt af inkomst								Påfördt fyrktal					Anmärkningar.
för i mantal sätt ord.		för jordbruksfastighet utan mantal.		för annan fastighet.		för alla öfriga beskattningsföremål.		för i mantal sätt jord.	för jordbruksfastighet utan mantal.	för annan fastighet.	för alla öfriga beskattningsföremål.	Summa.	
Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.	Kr.	öre.						
12	—	—	—	—	—	16	—	120	—	—	160	280	
9	60	—	—	—	—	—	—	96	—	—	—	96	i konkurstillstånd.
12	—	1	80	—	—	—	—	120	18	—	—	138	
—	—	—	—	—	50	1	—	—	—	5	10	15	oguldna kommunalutskylder.
18	—	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	180	taxeringsvärde 30,000 kr.
54	—	—	—	—	100	300	—	540	—	1,000	3,000	4,540	röstar för 1340 fyrkar.
480	—	—	—	22	—	80	—	4,800	—	220	800	5,820	rösträtten öfvergått till nuv. egaren N. N., mantalsskrifven i N. N. socken (kommunalstämmeprotokoll d. 1 ^o 1899).
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,000	$\frac{1}{20} = 800$.

Att förestående fyrktalslängd blifvit i kommunalstämma denna dag granskad och godkänd, betygas Nordbo den 18 december 1898.

N. N.

Stämmans ordförande.

N. N.

N. N.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve **DOUGLAS**,
 Statsråden: herr friherre **ÅKERHIELM**,
                   WIKBLAD,
                   GILLJAM,
                   friherre **RAPPE**,
                   CHRISTERSON,
                   ANNERSTEDT,
                   VON KRUSENSTJERNA,
                   grefve **WACHTMEISTER**.

Departementschefen statsrådet von Krusenstjerna anmälde ett af dertill i nåder förordnade komiterade den 13 maj 1897 afgifvet underdånigt betänkande och förslag angående begränsning af den kommunala rösträtten på landet.

Sedan departementschefen härefter redogjort för innehållet af förslaget jemte de af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen deröfver afgifna underdåniga yttranden, anförde departementschefen:

Då Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 6 november 1896 fann godt uppdraga åt en komité att, med ledning af ej mindre en inom civildepartementet verkställd utredning rörande den kommunala rösträtten än äfven en af statistiska centralbyrån upprättad redogörelse angående dithörande förhållanden, afgifva yttrande och förslag, i hvilken mån en begränsning af den kommunala rösträtten på landet lämpligen borde ega rum, framgick redan af den affattning, som sålunda

gafs berörda uppdrag, att detsamma icke afsåg ett fullständigt brytande med det häfdvunna system, under hvars fortvaro den kommunala sjelfverksamheten i vårt land hittills i det hela lyckosamt utvecklats till allt rikare innehåll och betydelse, utan fasthellre träffandet af anordningar, som, utan att innebära allt för stora rubbningar i det bestående, kunde finnas egnade att betrygga denna utveckling och på samma gång, så vidt möjligt, förebygga de olägenheter, som med systemets oinskränkta tillämpning under vissa förhållanden visat sig vara förknippade.

I enlighet härmed förutsätter också komiténs förslag, att kommunmedlems skattskyldighet till staten och derå grundade skyldighet att bidraga till täckande af kommunens utgifter fortfarande skola, om ock inom vissa gränser, vara mätare af hans rösträtt i kommunens angelägenheter.

Komitéen har ansett den åsyftade röstbegränsningen böra göras relativ och sålunda bestämmas i förhållande till hvarje särskild kommuns hela fyrktalssumma, hvarjemte komitéen föreslagit olika röstmaxima för jordbruksfastighet och för öfriga beskattningsföremål inom kommunen, enligt hvilka begränsningen skulle blifva starkare i fråga om den senare gruppen af beskattningsföremål än beträffande den förra, nemligen $\frac{1}{5}$ för jordbruksfastighet och $\frac{1}{20}$ för öfriga beskattningsföremål.

Då för närvarande till beräkningsgrund för fyrktalssättningen tjenar den bevillning, som till staten erlägges, och den i enlighet härmed upprättade fyrktalsslängd tillika utgör landskommunens röstlängd, följer häraf att, derest grunden för den kommunala beskattningen underkastas jemkning eller rent af varder en annan än den nu gällande, jemväl de af komitéen sålunda föreslagna röstmaxima, hvilkas betydelse för hvarje särskild kommun ju helt och hållet betingas af kommunens sammanlagda, på sätt jag nyss erinrat bestämda fyrktal, måste jemkas eller, eventuellt, ersättas med andra föreskrifter i enahanda syfte.

I afseende härå tillåter jag mig i underdånighet erinra, hurusom, närmast med föranledande af en utaf Riksdagen den 5 maj 1897 aflåten skrifvelse — deri Riksdagen af anförda skäl anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida ej den kommunala beskattningen må kunna byggas på annan grund än den allmänna bevillningen, och, derest sådant funnes möjligt, för Riksdagen framlägga förslag till särskild kommunalskattelag — Eders Kongl. Maj:t, vid föredragning af nämnda skrifvelse den 15 oktober 1897, funnit godt tillsätta en komité med uppdrag att verkställa den i skrifvelsen omförmälda utredning samt att afgifva förslag till ändringar i gällande bestämmelser om kommunalbeskattningen i syfte dels att genom upplösning af det

bestående sambandet mellan bevillningen till staten och den kommunala skattskyldigheten utväg måtte beredas till vidtagande af sådana förändringar i bevillningslagstiftningen, hvilka ur statsbeskattningens synpunkt ansåges önskvärda, men för hvilka den af nämnda samband beroende hänsynen till kommunernas skatteintresse för närvarande lade hinder i vägen, dels att de för fyllandet af kommunernas behof erforderliga skattemedel måtte kommunerna beredas i den för de skattskyldige minst betungande och efter kommunernas egna förhållanden i möjligaste mån afpassade ordning, i sammanhang hvarmed komitén borde afgifva förslag till de ändringar, som af en sålunda förändrad anordning af kommunalbeskattningen kunde påkallas, bland annat, i öfriga delar af kommunallagarne.

Att frågan om sättet för en lämplig begränsning af den kommunala rösträtten på landet nära beröres af Riksdagens sålunda gjorda framställning och den åtgärd, som med anledning deraf Eders Kongl. Maj:t funnit godt vidtaga, lärer ligga i öppen dag. De nu öfverklagade missförhållandena hafva nemligen just sin grund i det samlande på ett fåtal händer af stora röstetal, som vid tillämpningen af gällande grunder för den kommunala beskattningen framstår såsom en omedelbar följd af de höga bevillningsbelopp, som flerstädes i vårt land påföras fastighet och inkomst, samt i de vexlingar, som särskildt sistnämnda kategori af beskattningsföremål enligt sakens natur är i förevarande afseende underkastad. Undanrödjes nu, mer eller mindre fullständigt, sjelfva grunden för den kommunala skattskyldigheten och dermed äfven beräkningsgrunden för det kommunala röstvärdet, måste, såväl i stad som på landet, nya sådana värden bestämmas och likaledes tillskapas sådana nya, efter de ändrade förhållandena afpassade föreskrifter, som må finnas egnade att förebygga obehörig röstöfvervigt.

Äfven om, hvad landskommunerna vidkommer, kan antagas, att dessa fortfarande vilja till lättnad vid upptagandet af de nya kommunalskatterna betjena sig af det häfdvunna fyrkbegreppet, får detta emellertid en helt annan innebörd än det nu varande fyrktalet, och hvad angår ett röstmaxium, bestämdt, på sätt komitén föreslagit, till en viss del af kommunens fyrksumma, blir förhållandet uppenbarligen enahanda.

Eders Kongl. Maj:t befallningshafvande i Stockholms, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län hafva också i sina yttranden fäst uppmärksamheten på nu af mig berörda förhållanden samt hemställt, huruvida icke med slutlig pröfning af frågan om begränsning af den kommunala rösträtten på landet lämpligen borde anstå i afvaktan

på den af Riksdagen begärda utredning angående utsigterna för genomförandet af en från sambandet med allmänna bevillningen frigjord kommunal skattelagstiftning.

Hvad sålunda förekommit har gifvetvis för mig inneburit en mening att öfverväga, i hvad mån till afgörande för närvarande borde företagas frågan om en begränsning af den kommunala rösträtten på landet; och jag har dervid för min del, med hänsyn till de af mig redan anförda omständigheter, kommit till den uppfattning att med förslag till lösning af denna fråga *i dess helhet* borde anstå i afbidan på den utgång, den kommunala beskattningsfrågan erhåller.

Då jag emellertid nu går att inför Eders Kongl. Maj:t förorda en *partiell* lösning af frågan, har mitt beslut härutinnan föranledts af min öfvertygelse, att undanskjutandet under åtskilliga år — det torde nemligen åtgå flera år, innan den andra frågan hinner blifva definitivt afgjord — af reformens genomförande i de delar, som af mig nu afses, kan befaras vålla olägenheter, i hvarje fall af större betydighet än den olägenhet, som ur lagstiftningssynpunkt onekligen ligger deri, att de ifrågasatta bestämmelserna kunna blifva underkastade ändring såsom beroende af utgången af ett redan börjad, nära sammanhängande lagstiftningsarbete.

Jag syftar härvid i främsta rummet på den *aktiebolag* för närvarande tillerkända rösträtt i kommuns angelägenheter. Bragt å bane redan vid det första riksmötet under det nya representationsskicket, har, på sätt komitén jemväl erinrat, frågan om en begränsning af bolagens rösträtt städse omfattats med synnerligt intresse inom representationens båda afdelningar och med anmärkningsvärd enighet framhållits, såsom den der företrädesvis kräfde en snar och effektiv lösning. Äfven om i härutinnan gjorda framställningar och uttalanden i allmänhet icke iakttagits någon strängare åtskilnad mellan de associationsformer, som lagligen kunna inordnas under begreppet bolag, utvisa dock förhandlingarna i ämnet noggsamt, att det företrädesvis varit aktiebolagen som afsetts, och att det är med blicken fästad på dessa bolags under tider af starkt uppsving på affärslifvets olika områden ständigt växande fyrktal och formerna för utöfvande af deras rösträtt i kommunernas angelägenheter, som man, gång efter annan, påyrkat en begränsning af denna rösträtt.

Otvetydigt tala ock, enligt min mening, statistikens siffror för vidtagande af en dylik åtgärd.

Från den redogörelse angående den kommunala rösträtten år 1892, som till åttlydnad af Eders Kongl. Maj:ts skrifvelse den 14 juni 1894 af statistiska centralbyrån utarbetats och hvilken redogörelse afses jemväl

bolagens rösträtt, tillåter jag mig att till belysning af det nyss sagda anföra följande siffror.

Antalet röstegande aktiebolag i landskommunerna år 1892 — häri inberäknadt sedelutgifvande bankbolag till ett antal af 56 — uppgick till 2,613, motsvarande 0·5 procent af hela antalet röstegande 518,053. En fördelning af fyrktalet på de fyra särskilda röstegareklasser, som i redogörelsen upptagits, nemligen enskilda personer, menigheter, aktiebolag och andra bolag, utvisar vidare att, medan af hela sammanlagda fyrktalet, 24,207,996, på röstegareklassen enskilda personer till ett antal af 506,124, motsvarande 97·7 procent af hela antalet röstegande, belöpte 83 procent eller 20,103,881 fyrkar, kommo på aktiebolagen icke mindre än 13·1 procent eller 3,164,164 fyrkar.

För jemförelses skull kan tillika nämnas, att de båda andra röstegareklasserna: menigheter, deri hufvudsakligen ingå bysamfälligheter, och andra bolag, hvilka klasser, hvar för sig, dock äro numeriskt öfverlägsna röstegareklassen aktiebolag, egde allenast resp. 186,809 och 753,142 fyrkar, motsvarande resp. 0·8 och 3·1 procent af hela fyrktalet.

Efterser man den procentiska fördelningen af fyrktal på de särskilda röstegareklasserna länsvis, befinnes, huru som inom Vesternorrlands, Gefleborgs, Kopparbergs, Vermlands och Örebro län aktiebolagen företedde sina relativt högsta fyrktal resp. 32, 25·9, 22·9, 22·2 och 21·2. Närmast kommo Vestmanlands, Norrbottens och Vesterbottens län med resp. 18·9, 16·3 och 15·6.

Högsta relativa fyrktal för röstegareklassen menighet träffades i Gefleborgs län med 1·9 procent och för andra bolag i Örebro län med 8·3 procent.

Närmast kommo här, hvad angår den förra gruppen, Blekinge län med 1·5 procent och, beträffande den senare, Göteborgs och Bohus län samt Vesternorrlands län med resp. 5·7 och 5 procent.

Uppmärksammar man vidare, huru i fråga om de *absoluta* fyrktalen, fördelade, enligt hvad i statistiska centralbyråns berättelse iakttagits, i nio fyrktalsgrupper: 1—5, 6—10, 11—25, 26—50, 51—100, 101—250, 251—500, 501—1,000 fyrkar samt mer än 1,000 fyrkar, antalet röstegande inom en hvar af de antagna fyra röstegareklasserna i hvarje af dessa grupper ställer sig i förhållande till hela antalet röstegande inom samma klass, utvisas denna fördelning af följande inom statistiska centralbyrån upprättade öfversigt:

Öfversigt

utvisande röstegande, fördelade efter fyrktalet, i förhållande till hela antalet röstegande.

Röstegande med ett fyrktal af:									
	1—5	6—10	11—25	26—50	51—100	101—250	251—500	501—1,000	öfver 1,000.
Enskilda personer...	27·2	13·4	24·1	18·2	9·9	5·0	1·5	0·5	0·2
Menigheter	47·5	12·3	15·6	8·7	6·9	4·9	2·6	1·0	0·5
Aktiebolag.....	3·5	3·8	7·8	8·4	12·5	17·5	12·1	12·7	21·7
Andra bolag.....	26·7	11·8	14·0	13·9	13·9	10·5	4·4	2·5	2·3

Af denna öfversigt framgår tydligen, hursom i motsats till öfriga röstegareklasser, hvilkas relativa storlek allenast med några smärre afvikelser aftager i samma mån fyrktalen växa, röstegareklassen aktiebolag framträder starkast just i den högsta fyrktalsgruppen eller den, som omfattar fyrktal utöfver 1,000.

De af statistiska centralbyrån verkställda undersökningar, huru inom hvarje särskild röstegareklass antalet röstegande, fördelade efter andel i kommuns fyrktal, ställer sig i förhållande till hela antalet röstegande inom samma klass, gifva också vid handen en betydlig öfvervigt för aktiebolagen.

För gruppen: öfver $\frac{1}{10}$ till och med $\frac{1}{5}$ af kommuns hela fyrktal möta sålunda för röstegareklasserna enskilda personer, menigheter och andra bolag procenttalen resp. 0·23, 0·36 och 0·88, medan motsvarande siffra för klassen aktiebolag uppgår till 6·81.

I närmast högre grupp, omfattande fyrktal, som öfverstiga $\frac{1}{5}$ af kommuns hela fyrktal, ingingo de särskilda röstegareklasserna med följande procenttal röstegande, nemligen enskilda personer 0·09, menigheter 0·16, aktiebolag 5·78 och andra bolag 0·37.

Ännu mera påfallande framstår aktiebolagens betydelse vid en jämförelse huru utskiftningen af kommunal rösträtt på de olika röstegareklasserna inbördes gestaltar sig.

Beträffande sålunda gruppen: öfver $\frac{1}{20}$ till och med $\frac{1}{10}$ af kommuns hela fyrktal, uppgick antalet röstegande enskilda personer till 88·6 procent af samtliga röstegande. Motsvarande procentsiffror för menigheter, aktiebolag och andra bolag utgjorde resp. 1·0, 7·2 och 3·2.

För närmast högre grupp: $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{3}$ af kommuns hela fyrktal utvisas röstegareklassernas inbördes förhållande af procenttalen 82·5 för enskilda personer, 1·0 för menigheter, 13·0 för aktiebolag och 3·5 för andra bolag.

Redan vid denna grupp stegras sålunda aktiebolagens betydelse högst afsevärdt eller nära dubbelt, medan för röstegareklassen enskilda personer konstateras minskning och för andra bolag en blott obetydlig ökning.

Inom nästa grupp: $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ af kommuns hela fyrktal framgår för aktiebolagen ytterligare stegring, i det att procentsiffran nu höjts från 13·0 till 24·7, hvilket, med andra ord, utmärker, att nära $\frac{1}{4}$ af antalet röstegande inom denna grupp utgöres af aktiebolag.

För röstegareklassen andra bolag utgör deremot ökningen allenast $\frac{1}{10}$ procent, och de båda återstående klasserna förete minskning.

Inom den högsta gruppen, omfattande röstegande med mera än $\frac{1}{2}$ af kommuns hela fyrktal, finnes slutligen aktiebolagens betydelse stegrad derhän, att mera än $\frac{1}{3}$ af antalet röstegande inom denna grupp utgöres af aktiebolag.

Procenttalen för enskilda personer och menigheter inom samma grupp äro resp. 61·4 och 4·5.

Den återstående röstegareklassen, andra bolag, saknar här någon representant.

Jemväl om man betraktar *medelfyrktalet* för de olika röstegareklasserna, finner man hvilken förhärskande ställning intages af aktiebolagen. Inom röstegareklassen enskilda personer stannade sålunda medelfyrktalet vid 40 och för menighet vid 48, för klassen andra bolag steg enahanda fyrktal till 138 och för aktiebolag ända till 1,211. Sålunda belöpte i medeltal på hvarje aktiebolag ett ungefär 30 gånger så stort fyrktal som på hvar enskild röstegande. Högsta medelfyrktalet för aktiebolag träffades år 1892 i Örebro län, der detsamma utgjorde 2,028 mot resp. 50, 85 och 320 för enskilda personer, menigheter och andra bolag. Närmast kom Upsala län med 2,025 mot resp. 59, 82 och 520.

De siffror, som jag nu anført, utvisa enligt min mening ojäfaktigt, att en begränsning af aktiebolagens rösträtt i landskommunerna är af verkligt behof påkallad. Väl hänför sig den rösträttsstatistik, hvarur

siffrorna hemtats, till 1890-talets början och återgifver således icke fullkomligt exakt nuvarande röstförhållanden inom kommunerna, men ingen, som beaktar den alltjemt fortgående utvecklingen af det industriella arbetet på dess olika verksamhetsfält i vårt land, lär vilja antaga att, i allmänhet sedt, förhållandena sedan dess gestaltat sig i sådan rigtning, att behofvet af en begränsning utaf aktiebolagens rösträtt skulle göra sig mindre kämbart nu än då. Ej heller torde sådant för den närmaste framtiden vara att förvänta.

Om jag således anser, att en begränsning af aktiebolagens rösträtt icke bör uppskjutas i afvaktan på genomförandet af den vidtutseende reform af den kommunala beskattningen, som nyligen bragts å bane, följer dock icke häraf, att denna begränsning ovilkorligen bör drabba *all* den rösträtt i landskommunerna, som för närvarande tillkommer aktiebolagen. I hufvudsaklig anslutning till hvad komitén derutinnan anfört håller jag sålunda före, att anledning till åtskilnad i förevarande afseende bör göras emellan, å ena sidan, jordbruksfastighet och, å andra sidan, öfriga beskattningsföremål såsom varande af mera rörlig och tillfällig natur. Att för aktiebolagen beskattningsföremålet jordbruksfastighet i det hela äfven är af underordnad betydelse i jemförelse med beskattningsföremålet inkomst, har redan af komitén framhållits, och då komitén ansett jordbruksfyrkarne i allmänhet böra underkastas en mindre stark begränsning än öfriga beskattningsföremål, har komitén funnit tillräckliga skäl icke föreligga att härutinnan för bolagen påkalla något undantag.

På grund häraf hemställer jag, att begränsningen af aktiebolagens rösträtt icke må omfatta fyrktalen för jordbruksfastighet.

Beträffande formen för begränsningens genomförande har komitén på ett, enligt min mening, öfvertygande sätt ådagalagt, att en utskiftnings af aktiebolagens rösträtt på aktieegarne svårligen kan genomföras med bibehållande af de grunder för bolagens skattskyldighet till stat och kommun, som för närvarande gälla, och att annat sålunda för närvarande icke kan ifrågasättas, än att aktiebolag fortfarande må såsom en ekonomisk enhet företrädas i kommunala angelägenheter.

Hvad härefter vidkommer frågan om arten och omfattningen af den begränsning, som aktiebolagens rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet må böra underkastas, förordar jag till en början obetingadt, att begränsningen göres relativ och sålunda sker genom fastställande af ett i förhållande till vederbörande kommuns hela fyrktal bestämdt röstmaximum.

I fråga om begränsningens omfattning erinrar jag, att komiténs flertal, närmast i syfte att åvägbringa en verksam begränsning af bola-

gens rösträtt, föreslagit detta relativa röstmaximum till $\frac{1}{20}$ af kommunens hela fyrktal, och jag vågar hålla före att, derest man i fråga om aktiebolagens rösträtt underkastar denna en så pass stark begränsning, som nämnda siffra angifver, det mål lagstiftningen på förevarande område för närvarande synes böra åsyfta — nemligen att råda bot på de mest öfverklagade olägenheterna af det nuvarande rösträttssystemet — torde i tillräcklig grad komma att vinnas, helst om, hvad jag jemväl är betänkt att föreslå, vid sidan af denna begränsning ställes en föreskrift, att icke i något fall rösträtt får utöfvas för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfriga röstegande inom kommunen.

Af tabeller, upprättade inom statistiska centralbyrån i syfte att belysa verkningarna af de relativa röstmaxima, som tid efter annan varit ifrågasatta, inhemtas, att en begränsning af aktiebolagens rösträtt till $\frac{1}{20}$ af kommunens hela fyrktal skulle nedbringa deras röstetal — för närvarande desamma som deras fyrktal — från 2,467,411 till 786,643 eller med mera än 33 procent. Iakttagar man verkningarne länsvis, finner man i fråga om de län, der aktiebolagen för närvarande ega ett förherskande inflytande, nemligen Vermlands, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs och Vesternorrlands län, att röstetalet nedbringas i Vermlands län från 245,480 till 74,737, i Örebro län från 201,005 till 57,341, i Vestmanlands län från 128,149 till 37,515, i Kopparbergs län från 174,555 till 60,386, i Gefleborgs län från 264,473 till 87,764 och i Vesternorrlands län från 367,820 till 137,635.

För Stockholms, Upsala, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Vesterbottens och Norrbottens län, som härnäst komma i ordningen, utvisas reduktionen af följande siffror, nemligen för Stockholms län resp. 110,360—37,069, för Upsala län resp. 99,992—23,080, för Malmöhus län resp. 259,610—42,468, för Göteborgs och Bohus län resp. 73,501—34,279, för Vesterbottens län resp. 51,741—23,865 och för Norrbottens län resp. 62,754—25,787.

Härvid är visserligen att märka, att den tabell, från hvilken dessa siffror äro hemtade, är uppgjord under förutsättning af $\frac{1}{20}$ såsom röstmaximum jemväl beträffande jordbruksfyrkar, hvilka nu ansetts böra från begränsning undantagas, men de angifna siffrorna torde i allt fall gifva en föreställning om de antagliga verkningarne af den ifrågasatta begränsningen.

Såsom jag redan haft anledning nämna, torde den kommunala rösträtten på landet jemväl derutinnan böra begränsas, att det icke

vidare må vara någon tillåtet att utöfva rösträtt för större röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom kommunen. Härigenom skulle, då ju enligt § 21 i förordningen om kommunalstyrelse på landet i det fall, som här förutsättes, den af de fleste röstande efter hufvudtalet biträdda mening gäller såsom beslut, möjligheten af hvad man under förhandlingarne i ämnet kallat kommunalt envælde varda undanröjd. Enligt hvad komitén meddelat, förefans år 1892 en sådan möjlighet i icke mindre än 44 af rikets landskommuner.

Det lär icke kunna förnekas att, på sätt ofta är vordet framhållet, tillvaron af en sådan möjlighet icke står väl tillsammans med kommunallagarnes anda och den princip af sjelfverksamhet för kommunen, hvarå dessa lagar innerst hvilat. Jemväl affattningen af såväl § 1 som § 27 i förordningen om kommunalstyrelse på landet gifver, enligt min mening, vid handen, att möjligheten af kommunalt envælde icke varit af lagstiftaren förutsatt. Särskildt framgår detta af ordalagen i sistnämnda lagrum, enligt hvilka vid uppkommen fråga om tillsättande af kommunalfullmäktige kommunalstämman skall med mera än hälften af kommunens hela röstetal efter röstvärdet förena sig om beslut derutinnan.

Riksdagens Andra Kammare har också från och med år 1881 städse utan meningsskiljaktighet biträdt väckta förslag i syfte att förebygga nu berörda missförhållande, och jemväl inom Första Kammaren hafva röster gång efter annan höjts till förmån för en dylik åtgärd.

Komitén vitsordar äfven enhälligt, att det anmärkta förhållandet icke står i öfverensstämmelse med grundsatsen om kommunens sjelfverksamhet och att detsamma städse innebär en möjlighet till röstförtryck, hvars betydelse icke får underskattas, men har i allt fall ansett sig icke böra framlägga något förslag i syfte att afhjelpa detsamma. Hufvudsakligen två skäl hafva härvid varit för komitén bestämmande. Det ena af dessa står i närmaste samband med de af komitén föreslagna röstmaxima, med hvilkas tillämpning en röstöfvervigt, så stor som här afses, skulle fortfarande ega bestånd allenast i sex af rikets kommuner.

Att vid sådant förhållande förorda antagandet af en bestämmelse, som enligt sakens natur vore att anse såsom en undantagsbestämmelse, hvilken allenast för några få af landets kommuner skulle komma att ega betydelse, syntes komitén icke lämpligt.

Det andra skälet hemtar komitén från det ringa praktiska värde, som reformen antoges komma att få. Förutsättningarne för bestämmelsens tillämplighet komme nemligen högst sällan att föreligga, då ju

härför erfordrades, dels att kommunens samtliga röster företräddes å stämman, och dels att den högst beskattade rösteganden, mot hvilken bestämmelsen sålunda vore rigtad, stode ensam om sin mening. Föga billigt syntes det för öfrigt vara, att en medlem i kommunen, hvilken bidroge till bestridande af dess utgifter till exempel med mera än $\frac{19}{20}$, underkastades en så våldsamt inskränkning i afseende å sitt inflytande inom kommunen, som bestämmelsens tillämpning i och för sig stälde i utsigt.

Hvad nu angår det första af dessa skäl, läser detsamma icke vidare ega någon nämnvärd betydelse, derest Eders Kongl. Maj:t godkänner min hemställan, att ett relativt röstmaximum för närvarande bör fastställas allenast för en viss röstegareklass, såvidt nemligen dennas rösträtt grundar sig på annat än innehaf af jordbruksfastighet. Enligt hvad af 1892 års rösträttsstatistik inhemtas, innehades nämnda år i 15 kommuner mer än halfva fyrktalet af aktiebolag. Genom den af mig föreslagna begränsning nedbringas i 14 kommuner vederbörande bolags röstetal betydligt under hälften af resp. kommuners fyrktal, men för en kommun, Malingsbo, der ett exceptionelt högt antal jordbruksfyrkar tillkommer vederbörande bolag, kvarstår det förhållande, att bolaget är i afseende å röstetal öfvermåttigt inom kommunen.

Med iakttagande häraf skulle således, allt enligt 1892 års förhållanden, den af mig förordade bestämmelsen, att rösträtt icke må af någon utöfvas för större röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande, ega betydelse för 30 af rikets kommuner.

Villigt medgifves, att förutsättningarna för bestämmelsens tillämplighet kunna antagas endast undantagsvis komma att föreligga, särskildt i kommuner med ett någorlunda stort antal röstegande, men på sätt jemväl en reservant i förevarande ämne inom komitén framhållit, synes, sådant oaktadt, bestämmelsen försvara sin plats, då den är teoretiskt riktig och kan vinna tillämpning.

Då jag, i anslutning till hvad jag sålunda anfört, ansett mig böra hemställa, att föreskrift måtte meddelas derom, att rösträtt icke må i något fall utöfvas för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom en kommun, må det i öfrigt tillåtas mig att erinra, huru som giltigheten af en dylik föreskrift icke synes bero af utgången utaf de reformarbeten på den kommunala beskattningens område, som nyligen tagit sin början.

Uppenbart läser nemligen vara att, huru än den kommunala beskattningen kommer att ordnas, måttet af en hvar röstegande kommunmedlems skattskyldighet till kommunen allt framgent varder i viss

mån bestämmande för hans rösträtt i kommunala angelägenheter och att följaktligen behöfvet af en föreskrift sådan som den nu föreslagna fortfarande skall göra sig gällande.

För att förstärka de af komitén föreslagna garantier mot obehörig röstöfvervigt har komitén tillika, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med en vid 1872 års lagutskotts betänkande i ämnet afgifven reservation, hemställt, att beslut i frågor, som omförmälas i §§ 73 och 74 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, skall fattas med $\frac{2}{3}$ af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

I olikhet med de alldagliga, vanligt förekommande kommunala angelägenheterna vore, anför sålunda komitén, dessa ärenden på grund af sin större vikt onekligen egnade att tillvinna sig ett särskildt intresse hos kommunens röstegande äfvensom att påkalla ett allmännare deltagande från deras sida. Vid sådant förhållande borde också sjelfva beslutet redan vid sin tillkomst framstå såsom uttryck för en mera allmänt omfattad mening.

Enligt komiténs äsigt tala i öfrigt för ändamålsenligheten af den ifrågasatta anordningen enahanda hänsyn, som föranledt lagstiftaren att för behandlingen af dessa ärenden påkalla iakttagandet af vissa betryggande former.

Då den fråga, komitén sålunda fört på tal, enligt min mening, är af fristående natur och följaktligen synes kunna komma under bedömande oberoende af en förändring i grunderna för den kommunala beskattningen, har jag ansett mig nu böra uttala mig om densamma.

Härvid vill jag till en början erinra, hurusom flertalet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande lemnat komiténs förslag i denna del utan anmärkning, hvaremot Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar, Kristianstads och Skaraborgs län förklarar sig sakna anledning att biträda förslaget.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs, Malmöhus och Hallands län hafva slutligen ansett detsamma endast delvis böra vinna afseende, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs län, hvad angår sådana ärenden, som omförmälas i § 73, så ock beslut angående påläggande af afgifter, hvilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år, samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus och Hallands län, så vidt angår de i nyss nämnda lagrum angifna frågor.

Härvid förklarar sig dock Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län förutse, huru den af befallningshafvande sålunda biträdda

anordning kommer att lägga svåröfverstigliga hinder i vägen för framgång åt månet för kommunen gagneligt förslag.

Då komiténs förslag i förevarande ämne blifvit af de fleste befallningshafvande lemnadt utan erinran, anser jag mig kunna biträda detsamma, såvidt det angår beslut om upptagande af lån, staldt på längre återbetalningstid än två år, hvarom i § 73 punkten b) förmåles. Oafsedt att kommunernas skuldsättning tagit och fortfarande synes komma att taga sådana dimensioner, att det ingalunda torde skada om, genom uppställande af krafvet på större pluralitet än den vanliga för åstadkommande af giltigt beslut i dylika frågor, något återhåll beredes mot förhastade beslut, synes mig lagändringen derjemte af billighet påkallad såsom ett skydd för aktiebolagen, hvilkas rösträtt ju så betydligt nedsattes, medan måttet för deras bidragsskyldighet till kommunen kvarstår oförändradt.

Beträffande åter öfriga i § 73 omförmälda ärenden likasom de i § 74 upptagna, synas gällande bestämmelser om beslutens underställande fortfarande erbjuda så tillräckliga garantier mot öfverilade och för kommunen skadliga beslut, att för dessa ärenden något behof af föreskrift om kvalificerad röstmajoritet ej torde förefinnas.

Jag har slutligen att yttra mig angående de förändringar i lydelsen af förordningen om kommunalstyrelse på landet, hvartill antagandet af de utaf mig förordnade åtgärder föranleder.

De lagrum, som deraf beröras, äro §§ 11, 21, 59 och 73 i nämnda förordning.

I § 11 lära sålunda böra inrymmas föreskrifterna om den ifrågasatta begränsningen, och då dessa föreskrifter omedelbart anknyta sig till den i samma lagrum meddelade bestämmelsen, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, synes det i paragrafen förekommande, genom förordningen den 26 oktober 1888 stadgade tillägg lämpligen böra inordnas under ett särskildt stycke.

Hvad angår § 21, bör i §:s tredje stycke undantag från tillämpningen af den deri meddelade bestämmelsen om röstpluralitet göras jemväl för ärende, som i § 73 punkten b) omförmåles.

Beträffande § 59 nödvändiggör komiténs förslag icke annan ändring, än att föreskrift bör meddelas derom, att i fyrktalslängden skall antecknas jemväl kommunens hela fyrktal äfvensom, der aktiebolag träffas af den föreslagna begränsningen, det derigenom uppkommande röstetal; hvarförutom, i enlighet med hvad som vidtagits i Eders Kongl. Maj:ts till

innevarande Riksdag aflåtna proposition (n:o 25) angående ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, orden: »art. II. Bevillningsstadgan» lära böra utbytas mot orden: »förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst».

Hvad slutligen angår formuläret till fyrktalslängd, har det nu gällande, som faststälts genom nådiga kungörelsen den 17 mars 1882 och sedan dess lemnats oförändradt, underkastats de jemkningar i sin lydelse, som påkallas af de ifrågasatta ändringarne i affattningen af § 59, äfvensom af de förändrade grunder för fyrktalssättning, hvilka sedan år 1892 tillämpas.

Efter att hafva uppläst det till enlighet med hvad nu blifvit anfördt inom civildepartementet uppgjorda förslag till ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, jemte det till § 59 hörande formulär till fyrktalslängd, hemställde föredragande departementschefen, att berörda förslag måtte för Riksdagen till antagande framläggas.

Till denna af Statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall; och skulle proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
Conr. Falkenberg.